

Újabb adalékok a nagyváradi városi strand történetéhez

Egy régebbi lapszámunkban már foglalkoztunk a váradi strand létesítésének előzményeivel. Most folytatjuk a létesítmény történetét, mégpedig az 1934-es esztendő tavaszának és kora nyarának eseményeivel attól az időszaktól kezdve, amikor megkezdődtek a munkálatok egészen a strand átadásáig. A fent említett időszakban természetesen a városi választmányi ülések (akkoriban így nevezték a városi tanácsot) mindegyikén szó volt a strand építéséről, nemegyszer késhegyig menő vitákkal. Akkoriban ugyanis a város nagyobb kölcsönt vett fel a kormány jóváhagyásával, és a választmány tagjai nehezen tudtak egyezsége jutni, mire is költsék a pénzt, mert – amint az a lapokban megjelent – annyi helyre kellett volna adni, hogy a strandot helyezték az utolsó helyre a listán. Persze voltak néhányan, akik a strand kialakítása mellett kardoskodtak, mert hitték, hogy az, hamarosan kitermeli a befektetett pénzt, és rövid időn belül nyereséges lesz.

Egy május 6-án megjelent rövid írásban azt olvashatjuk, hogy 5-én reggel 176 ember vette fel a munkát a ligetben, hogy végre megépüljön a strand. A tervek szerint június elején meg kell nyitni a strandot, ezért a patakot, ami átszelte a leendő fürdő terüle-

tét, már előbb betömték. Egyébként az eredeti tervet valósították meg, vagyis egy nagy medencét és félig fából, félig téglából emelt épületeket. Az átvételi bizottság pedig minden reggel pontban 6 órakor megjelenik, és ellenőrzi a munkások számát meg azt, hogy mennyit haladt a munka az előző napon.

Forró volt a május 1934-ben. Még a Körös, a szép zöld vizű folyó is lustábban folyt, mint máskor. A munkások mégis lázasan dolgoztak. Épült a néhány választmányi tag által pártolt nagy álom, a strand. Lássuk, mit is nyilatkozott dr. Pelle János a *Szabadság* szerkesztőjének: „Ez Románia legszebb strandja lesz! Még nyers minden, a régi Körös-árkot betömtük! Újat ástunk, amin naponta 60 ember dolgozott. A nagy bazin 50 méter hosszú, a kabinokban 2000 embernek lesz helye. A kabinok előtt hatalmas terasz lesz, és ide helyezzük a vendéglőt és külön a strand irodát. Homok, tengersok finom, sárga homok! Napozók, tornaszerek, csolnakok. Gyermekekbazin. Jövőre, ha csak egy mód van reá, kibővítjük még jobban a területet.”

Ez utóbbi tervnek akkoriban csak egyféleképpen lehetett volna alapja, mégpedig úgy, ha Pankolits Károly elhatározta volna, hogy eladja a bir-

tokában lévő telket a városnak. Azt a területet, amin az ő régi strandja volt. Az új strand építésére előirányzott összeg 2,5 millió lej, ebből fizetni kellett az építőanyagokat, és nagyon sokat vitt el a munkabér, mivel naponta 100-130 ember dolgozott, és az akkori napi bér 35-40 lej volt. Nem nehéz tehát elképzelni, hogy csak bérekre heti 35-40 ezer lejt fizetett ki a város.

„Olcsóságra rendezkedtünk be”, olvashatjuk a dr. Pelle Jánossal készült interjúbán. „Ne gondolják, hogy azt a hatalmas összeget, amit itt befektet a város, mi egy-kettőre a közönség zsebében akarjuk behozni. Annál is inkább nem gondolunk erre, mert tudjuk, hogy Oradea a legmegdöbbentőbb nyomor szélén áll. Itt nem lehet és nem szabad túlkalkulálni az árakat. Találni fogunk olyan módokat, hogy a strand ne csak egyesek szórakozóhelye legyen, hanem az egész városé, mindenkié. Június 10-e az utolsó terminus. Friss, átlátszó víz, tiszta bazin, világvárosi strand, gyönyörű álmok, végre valóra

váltak talán a kánikulai hőségben tikkadó városi polgárok számára.”

Valóban, a strand megépítése is nagyban enyhítette a munkanélküliséget, a nyomort, mert az ott dolgozók mindegyike előtte munkanélküli volt. Bár a munka pokolian nehéz volt, az akkori időkben a 30-40 lejes napi bér is jó pénznek számított.

Mindeközben a városházán is tüsténkedtek. A polgármesteri hivatal és az ideiglenes tanács május 6-án hirdetett pályázatot a strand éttermének, büféjének, a férfi és női fodrászatának, cukrászdájának, bazárjának, trafikjának, ruhatárának üzemeltetésére. Ugyanakkor pályázatot írtak ki a strand egész területén elhelyezhető reklám- és hirdetési felületek kihasználására. Erre hirdetéssel és reklámokkal foglalkozó cégeket vártak egész Romániából! Az ajánlatokat május 24. reggel 9 óráig kellett leadni, és a bérletek három évre szóltak. Egy későbbi lapszámban arról olvashatunk, hogy nagy volt az érdeklődés, még akkor is, ha az ajánlott

bérleti díj 5 százalékát zárt borítékban le kellett tenni a pénzügyi osztályon. Az biztos, hogy a hivatalos megnyitóról szóló tudósításban azt írták, hogy minden nyitva volt a strandon, és a teljes kiadott felületet elborította a sok reklám és hirdetés.

Az építési és nyitási lázban talán kevesen figyeltek fel egy, a *Szabadság* május 31-i, június 1-i és 2-i számában megjelent cikksorozatra, amit a város volt főépítésze, Kőszeghi József írt. A volt főépítész nyíltan bírálta az egész strandépítési procedúrát az alapköveteléstől a terveken át a végső munkálatoig. Mindent, amit csak lehetett, felrótt az építetőnek, vagyis a városházának, illetve a kivitelezőknek. Hosszú lenne felsorolni a kifogásokat, de az első és mindennél fontosabb a főépület és a medence elhelyezése volt a Bunyitay-ligethez képest. És ebben, mint azt még sok korosztály láthatta a későbbiekben, igazsága is volt.

Idézzük a volt főépítészt, mit írt az épület és a strand elhelyezéséről: „A felvételi épületet tehát mindenhova szabad volt tenni ezen a telken, csak éppen ide nem. De ha már idetették, akkor gondoskodni kellett volna arról, hogy az épület főtengelye a telek hossz tengelyére essék, ahová a medencét elhelyeztek. Ez az elhelyezési botrány semmiképpen se indokolható. Egyszerűen hallatlan tapasztalatlanság az, felrúgása az minden racionalitásnak, minden szépérzéknek. A felvételi épület belső teraszán ülők kénytelenek lesznek ferdére tekerni a nyakukat, ha a ferdén fekvő medencére néznek.”

Sok más dologra is felhívja a figyelmet Kőszeghy mérnök, és minden észrevétele bírálat. Talán valamikor még visszatérünk ezekre az észrevételekre,

mert érdemes egy szakember szemével is láttatni az annyira óhajtott strand megépítésének eddig ismeretlen körülményeit.

Június 22-én jelent meg az újságban egy cikk *Hogy néz ki az új strand* címmel, ebben viszont tárgyilagosan ír a névtelen szerző a strandról. Dicsérő szavakkal illeti a kivitelezőt amiatt, hogy a rendelkezésre álló kevés anyagi forrásból tetszetős épületet és megfelelő medencét alakított ki.

„Ennek a városnak a közönsége, mely más, jóval kisebb városokkal szemben nem rendelkezett megfelelő, modern uszodával, szívesen és szeretettel fogja felkeresni ezt a helyet. Hogy nem kapja meg egyszerre azt, amit kétségkívül nagyvonalú és dicséretes elgondolással – de sajnos papíron és megfelelő anyagi erőkhijján – kiterveltek, az bizonyos. Ami a Körös mentén most épült, – és valljuk meg, szerényebb keretek között is elkésett indulása miatt, – boszorkányosan gyors tempóban – ez csak az első etapa a nagy strandnak.”

A városban keringő pletyka, miszerint a medence nem felel meg az egészségügyi követelményeknek, újabb látogatásra készítette a lap munkatársát, aki egy napon ki is ment a strandra, és megkérdezte erről Faur mérnököt, aki reggeltől estig a munkálatokat irányította. A mérnök elmagyarázta, hogy a gépház épületében csövek vannak, a vizet szivattyúval nyerik ki a Körösből, másodpercenként 70-80 litert. A szűrőkészülék megtisztítja a vizet a piszoktól, majd a víz még egy kavicsrostán is átmegy, mielőtt a medencébe kerül. A medence falán végig lefolyócsatorna van, aminek az a rendeltetése, hogy a felcsapó többletvíznél felfogja a mégis

bejutó szennyet. „Tehát ráfogás az egész – mondja a főmérnök. – Legfeljebb csak az állhat fenn, hogy a Körösből szivattyuzzuk, és nem vezeték vizet használunk.”

Lássuk, milyen is lett a medence ezen az új és sokat vitatott strandon. Ahogy az a cikkből kiderül, érdekes, sőt művészies formák sem hiányoznak körülötte, ugyanis a riporter épp jelen volt, amikor Szini-Sebő Zoltán, „a gazdag fantáziájú, tiszta, modern hatásokkal dolgozó kitűnő szobrászművész” épp leszállította alkotásait az uszoda részére. Kilenc impozáns méretű, kőből készült állatszobor díszíti majd a medencét: „Még pedig egy pompásan stilizált, ugrásra kész, hatalmas krokodil, és ijesztő torkából buzog majd a víz a medencébe. Ezenkívül hat zöldes színbe tartott kőbéka, két szürke teknősbéka ontja majd állandóan a vizzuhatagot a fürdőzőkre.”

A medencén kívül a strand területén lehetőség volt a folyóban is fürdőzni.

A megnyitás előtti napokban a tanácsos urak naponta kilátogattak a munkálatokat ellenőrizni. Egy alkalommal kilátogatott Tiberiu Moşoiu polgármester is, és örömmel konstata-
ta, hogy húsz év huzavona után nyolc hét alatt mégis produkáltak valamit az emberei.

Így nézett ki tehát a strand az utolsó előkészületek idején, 1934. júniusának végén. Aztán csak eljött a megnyitó napja, méghozzá egy esős vasárnapon, 24-én. A rendezvényről *Zuhogó esőben, de lelkes beszédek mellett megnyitották az új strandot* címmel közölt tudósítást a *Szabadság*.

Zuhogott az eső 1934. június 24-én, vasárnap déli 12 órakor, ez kicsit elrontotta a hölgyek-urak kedvét, akik

bizonyára jobban örültek volna, ha a zuhanyrózsák alatt állva, nem pedig a felhőkből kapták volna a vizet. A városi tanács emberei a kedvezőtlen idő ellenére mégis minden bizonnyal boldogok voltak, hogy vége a sokéves vitáknak, a sajtóban megjelenő örökös kritikának, hisz végre alkottak valamit. Kész lett a rég óhajtott strand.

A cikkíró szerint az új strand szép látványt nyújtott. Az épületek csinosak lettek, a Szini-Sebő Zoltán alkotta vízi állatok pedig „egyenesen érdekes és kellemes látványt nyújtanak”.

A megnyitóra a városi tanács urai, élükön Tiberiu Moşoiu polgármesterrel és Vasile Bledea tanácsossal, valamint a civil és katonai hatóságok képviselői valamivel 11 óra után indultak el az akkori Casa Naţională (a volt Széchenyi Szálló) elől villamossal, amelyet a városi főmérnök Mihai Faur vezetett. A villamosban a tudósítás szerint kedélyes hangulat uralkodott. A strandépület előtt húzódó patak hídján nemzeti színű szalag volt kifeszítve, ezt a polgármester átvágta, Mihai Faur pedig rövid beszéd mondott, miután átadta a polgármesternek a létesítmény jelképes aranykulcsát.

„Ezennel átadom Önnek az új strandfürdőt és ezt az aranykulcsot, amellyel szeretném, ha meg tudna oldani több olyan dolgot, polgármester úr, mint a strandfürdő is volt, amely a mai napon megvalósult.”

A polgármester válaszbeszédében a következőket mondta: „Köszönöm a város és közönsége nevében az új strandfürdőt. Remélem, hogy a közönség hálás lesz az új alkotó munkával szemben, és érdeme szerint fogja támogatni azt azzal, hogy látogatják majd a strandfürdőt, amelynek meg-

teremtésével egy általános óhajnak és vágyunk tettünk eleget.”

A beszédet a jelenlévők lelkesen megéljenezték, majd a katonazenekar hangjai mellett a közönség bevonult a strandra. Amikor beérkeztek, adott jelre megindult a víz a medencébe, és a zuhanyok is ontották magukból a vizet. Ezután a polgármester beírta nevét a munkanaplóba, és Gabriel Chidioşan rendőrkommisszár a sportegyesületek nevében köszönetet mondott a strandfürdőért a polgármesternek. Beszédében egyedülként megemlítette „dr. Ioan Pelle volt tanácsos” nevét, aki, amíg tanácsos volt, hatalmas energiával harcolt a strandért. A megnyitó végén tíz úszó átúszta a medencét, ezzel hivatalosan is megnyílt a strand. A kedden megjelent tudósításból megtudjuk, hogy a nagyközönség sem vásárnap, sem hétfőn nem tudta birtokba venni a strandot, mert mindkét napon zuhogott az eső.

Az új strand első szomorú, tragikus eseményére is hamarosan sor került, mert az 1934. augusztus 28-án megjelent lapban azt olvashatjuk, hogy a strand medencéjébe fulladt egy fiatalember. Dobozy János 18 éves vasesztergályosról szólt a hír, augusztus 27-én járt szerencsétlenül. Holttestét Vidor György és Ardelean Iosif – két fiatal

diák – találta meg a medence legmélyebb részén, amikor a víz alatt úsztak. Az egyikük rálépett az élettelen testre. Azonnal fellármázták a személyzetet, és Nyilas János úszómester kihúzta a vízből az áldozatot. Természetesen azonnal felvetődött a kérdés, hogy miért nincs orvosi szolgálat a strandon. Egy ilyen halálos balesetnek kellett bekövetkeznie, hogy a város vezetősége elgondolkodjon a meglévő hiányosságok sokaságán, és lépéseket tegyen, mert a hőségben bármikor rosszul lehet valaki, napszúrást kaphat, vagy bármilyen más baleset előfordulhat, és nincs semmiféle szakszerű segítség a közelben. Az Olaszi temető halottasházában felboncolták a fiatalember holttestét, és megállapították, hogy szívbénulás okozta a halálát. Pár nappal a tragikus esemény után a rendőrség közölte, hogy Dobozy János nem ugrott fejest, hanem mint úszni nem tudó ember a medence széléről belépett a mélyvízbe, és amikor nem érzett talajt a lába alatt, megijedt, és bekövetkezett a szívbénulás.

A nagyváradi strand majd 80 évig szolgálta a város közönségét. Ma a helyén a XXI. századi követelményeknek megfelelő élményfürdő működik.

Farkas László